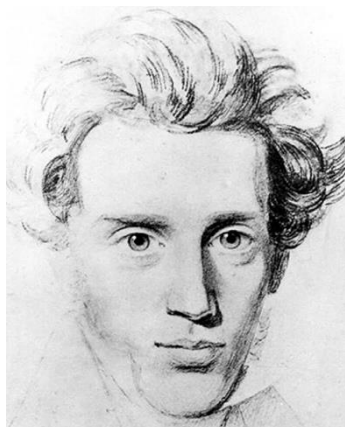

VI. TÉMA

Kierkegaard és az egzisztencializmus kezdetei

1. lecke

Søren Kierkegaard - élet és filozófia

Søren Aabye Kierkegaard (1813-1855)

Søren Aabye Kierkegaard 1813. május 5.-én született. Kierkegaard apja, *Michael Pedersen Kierkegaard* 56 éves, amikor fia megszületik. A család egyébként Nyugat-Jütlandról származik. Életében az apa és a jegyese Regine Olsen játszott meghatározó szerepet. Az apa mint még szegény jütlandi pásztorfiú, az éhségtől és hidegtől elgyötörve végső kétségbeesésében megátkozta Istent, amit később elmond a szigorú vallásos nevelésben részesített fiának. Regine-t 1840-ben jegyzi el, és rá egy évre magyarázat nélkül felbontja a jegyességet. 1841-ben írja meg disszertációját *Az irónia fogalmáról*, majd Berlinben Schelling előadásait hallgatja, amelyek nagy hatással vannak bölcséletére

„Gyermekeként szigorúan és komolyan krisztushitben neveltek, emberileg szólva eszelős volt a neveltetésem: már kora gyermekkoromban túleröltettek az élmények, olyan élmények, amelyek alatt még a mélabús aggastyán is összeroskadt, aki rám testálta azokat – gyermek létemre örületes módon mélabús aggastyánnak öltöztettek.” S. Kierkegaard: *Szerzői tevékenységemről*. Latin Betűk: Debrecen 2000. 77.o. (ford. Hidas Zoltán)

Élete a dán Golden Age korszaka, amely a klasszicizmus és a romantika különös keveredése. Erre a korszakra Hegel hatása jellemző, amelynek egyik képviselője Heiberg (lapkiadó, író, színházigazgató és rendező), a másik Martensen püspök, Kierkegaard későbbi ellenfele. Műveinek többségét maga adja ki, míg maga az apai örökségből él. 1955-ben összeesik az utcán, és néhány hét múlva meghal.

Első motívum: az apa

Caravaggio: Izsák feláldozása, 1595

„A hit paradoxona tehát az, hogy az egyes magasabb rendű, mint az általános” (...) az egyes – egy ma már nem gyakori dogmatikus megkülönböztetésre emlékeztetve – az általánoshoz való viszonyát az abszolúthoz való viszonyában határozza meg, s nem az abszolúthoz való viszonyát az általánoshoz való viszonya által.” S. Kierkegaard: *Félelem és reszketés* (FR) Budapest: Európa 1986, 120. sk. o. (ford: Rácz Péter)

Ábrahám felszólítást kap, hogy áldozza fel egyetlen fiát. „Ábrahám hitt, és nem kételkedett, hitt a képtelenségben” (FR 32. o.).

Kérdés:

2. Milyen alapon elemzi Kierkegaard az Ábrahám / Izsák történetet, és hogyan jelenik meg ebben az apa alakja?
3. Miért kész Ábrahám az áldozatra?
4. Mit jelent, hogy a hit paradoxon?
5. Hogyan jelenik meg ebben a hegeli filozófia kritikája?

Második motívum: Regine

Kierkegaard az eljegyzés felbontása után sem tett le teljesen arról, hogy a lányhoz való viszonyát normalizálja. Élete végéig

bizonytalan maradt, vajon jól döntött-e vagy sem. Ez a bizonytalanság éppen azok alatt az évek alatt volt a legerősebb, amikor a lánnyal már szakított, de az még nem kötötte újra le magát. Ezt mutatja a *Vagy-vagyban* a Csábító naplója, illetve Az ismétlés című műve.

„Soha ne menjünk bele a házasságba. A házások örök szerelmet ígérnek egymásnak. Ez persze nagyon kényelmes dolog, de nem is jelent sokat; mert ha végére járunk az időnek, akkor elbánunk az örökkévalósággal is. Ezért ha az illetők az „örökké” helyett azt mondanák: „húsvétig” vagy a „következő május elsejéig”, akkor mégiscsak lenne értelme szavaiknak; mert mindkettővel olyat mondanának, amit talán be is tudnának tartani.” Kierkegaard: *Vagy-vagy*, (VV.) Budapest: Gondolat 1978. 377.o. (ford. Dani Tivadar)

Gúnyrajz a Corsaren című lapban Kierkegaard-ról

„Volt már ugyan példa arra, hogy egy cigányasszony egész életén át a hátán hordta a férjét, ám ez részben ritkaság, részben pedig – ha sokáig tart – fárasztó – a férfi számára.” Majd így folytatja: „A nő először büszke, aztán gyenge, aztán elájul, aztán a férfi is elájul (VV 378.o.)

Feladat: Olvassa el S. Kierkegaard: *Az ismétlés* című művét. S. Kierkegaard: *Az ismétlés*. Budapest: L'Harmattan 2008. (ford Gyenge Zoltán, Soós Anita)
Figyeljen Kierkegaard elemzésére az „emlékezés” (Platón, Hegel) és az „ismétlés” összevetése kapcsán.

Kérdések:

2. Hogyan jelenik meg a Regine élmény a műben?
3. Miként írja le az ismétlés kapcsán Jób történetét Kierkegaard?
4. Hasonlítsa össze Jóbot

Ábrahámmal!

5. Mi a költői egzisztencia lényege?

Harmadik motívum: Mynster és az egyház.

A protestáns vallás Dániában államvallás. Az egyház a gazdasági válság idején még tovább fokozza befolyását az élet szinte minden területén. Az egyháznak ezt a mérhetetlen expanzióját Kierkegaard szemében egy személy, Mynster püspök testesíti meg.

„A kereszténység mindent összekuszált - írja - és elérte, hogy a kereszténységből pogányság lett. Örökösen arról papolnak, ami Krisztus halálát követően történt, hogyan győzedelmeskedett Krisztus és miként hódította meg tanítása az egész világot, egyszóval csupa olyan prédikációt hallani, amelynek méltóbb befejezése volna a Hurrá, mint az Ámen.”
S. Kierkegaard: *A keresztény hit iskolája /KHI/* Budapest: Atlantisz 1998., 129.o. (ford. Hidas Zoltán)

Feladat:

Elemesse a fenti szöveget! Állapítsa meg, hogy mire irányul elsősorban Kierkegaard kritikája.

Összefoglalás: Søren Kierkegaard a dán kultúra legfontosabb alakja, akinél a személyes életelmény és a filozófiai attitűd a legteljesebb mértékben összekapcsolódik. Filozófiája így nélkül értelmezhetetlen. Ezek: az apa, Regine, Mynster, valamint a Dán Golden Age. Személyes sorsában egy szenzitív személyiség kerül szembe az egyházzal, amely Nietzschehez hasonlóan éles kritikában mutatkozik meg.

Jelen dokumentum a Szegei Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014